

Kom tot inkeer

Eerste zondag veertigdagentijd 2024

Wilhelminakerk Dordrecht

Genesis 9:8-17 / 1 Petrus 3:18-22 / Marcus 1: 12-15

Geliefde gemeente,

Vandaag is het de eerste zondag van de zogeheten veertigdagentijd. De kleur in de kerk is veranderd in paars.

Kerken van de hervormde of gereformeerde soort deden daar, na de tijd van de Reformatie in de 16^e eeuw, niet meer aan. Wel deden ze, als het meezat met een liturgisch jaarbesef, aan een aantal zogeheten lijdenszondagen, voorafgaande aan Pasen.

Dat de gereformeerde protestanten niet zoveel op hadden met die veertigdagentijd kwam omdat die periode in de kerk ook werd gezien als vastentijd. En ja, vasten, dus het je een tijd onthouden van de geneugten van het leven, sober bestaan, tijd nemen voor inkeer en zelfreflectie, daar lijkt toch op zich niks mis mee? Dat is natuurlijk ook zo, maar het kwam in het schema terecht van 'verdienste' versus 'genade', en wel aan de verkeerde kant. Het vasten, en dan zeker de intensiteit van het vasten, was een goed werk geworden waarmee je punten kon verdienen voor je hemelse zaligheid, althans zo werd die praktijk in de Reformatie getaxeed.

En had de Heer zelf niet gezegd, op de vraag die Hem gesteld was door leerlingen van Johannes de Doper: waarom vasten wij en de farizeese geloofsstroming regelmatig wel, maar uw leerlingen niet? Had Hij toen niet gezegd: als de bruidegom gekomen is kunnen de bruiloftsgasten toch niet treuren! (Matt

9:14-15). Kortom: de gemeente van Christus doet niet aan vasten, maar viert feest. Althans zo lijkt het.

Tegelijk gaat Jezus een paar hoofdstukken eerder in hetzelfde Evangelie naar Matteüs er wel degelijk vanuit dat ook zijn volgelingen er een geloofspraktijk op na zullen houden, die vergelijkbaar is met die van bijvoorbeeld farizeese gelovigen, namelijk: bidden, aalmoezen geven en vasten. Alleen zegt Hij dan: inderdaad doe dat niet opzichtig als een goed werk, een lang gebed op de hoeken van de straat of in de openbaarheid, of doe dat niet met een overdreven zichtbare donatie, hebben jullie mijn vrijgevigheid wel gezien, of met een opzichtig somber gelaat, als je aan het vasten bent. Nee laat je linkerhand niet weten wat je rechter doet, als het om vrijgevigheid gaat, ga in de binnenkamer en zoek het aangezicht van God in het verborgene, en als je aan het vasten bent: laat dat niet merken aan de buitenwereld, maar doe het voor je zelf en voor God (Matteüs 6:1-18). Jezus noemt de showgelovigen daar in Matteü 6 regelmatig: huichelaars, in onze vertaling, 'hypokrieten' in het oorspronkelijke Grieks. En dat woord betekent van oudsher: toneelspeler, en dat was in de oudheid altijd met een masker op.

Maar goed, in de goede zin kun je dus wel degelijk vasten. Wanneer jullie vasten... zegt Jezus immers in de Bergrede tegen zijn volgelingen.

Er is dan ook in de loop van de tijd onder protestanten een herwaardering van de vastentijd gekomen. Die begint bij de aswoensdag, midden in de week, afgelopen woensdag. Daaraan voorafgaand wordt het carnaval gevierd. En ja, daar hebben we dan weer niet zoveel mee. En toch ook dat is in zijn kern een volksfeest dat draait om de vraag: wie ben ik nu eigenlijk? Is er in het leven niet een eindeloze maskerade aan de gang. Kleren maken de man of kleden de vrouw, wordt er wel gezegd. Als ik

nu niet in mijn vertrouwde outfit de deur uitga, maar opeens mij zelf verkleed als een gans andere persoon, wat gebeurt er dan met mij en hoe wordt er dan met mij omgegaan? Wie ben ik dan, wat durf ik dan, of wat kan er dan juist niet?

Ik maakte pas in de trein mee, ik reis – ik hoop dat het me vergeven wordt – eerste klas, en daar stapte in een verder lege coupé waar wel twee tamelijk jonge conducteurs zaten, die niet de moeite hadden genomen mij te controleren, een meneer in van ook rond de zestig, maar niet zoals ik netjes in het pak, maar type ggz-klant – zichzelf verwaarlozende oudere man – leger des heils bezoeker - geen tas maar een plastic zak, dat soort werk. Allemaal uiterlijk hè, je begrijpt: de vooroordelen dropen er vanaf, ook bij mij. Hij ging netjes naast mij zitten en groette me vriendelijk. Toen we nog nauwelijks reden wisten de conducteurs niet hoe snel ze hem tamelijk autoritair moesten gaan controleren. En wat toverde meneer tevoorschijn, een even duur jaarabonnement eerste klas als wat ik heb. De twee NS'ers dropen zichtbaar gefrusteerd af. Ik zei: mij hebben ze niet gecontroleerd. Hij zei: zo gaat het nu altijd. Maar ja, ik heb gewoon geen zin om mijn best te doen voor al dat uiterlijk vertoon in onze maatschappij. De hypocrisie.

Maar goed, na de maskerade van carnaval, komt dan dus het vasten: de tijd van de inkeer, alle maskers af, stoppen met het toneelspel: bidden, aalmoezen, vasten: ze weerspiegelen in Matteüs 6 de drie relaties waarin een mens verkeert: de relatie tot God, de relatie tot de naaste, tot de omgeving en de relatie tot je zelf. Hoeveel ruimte geef ik aan God, hoe komt de verbondenheid met God tot zijn recht. Hoe verhoud ik mij tot mijn omgeving, mijn medemens, mijn medeschepping. En dan: wie ben ik, als ik terugval op het naakte bestaan: alle poespas, versierselen, eerbetoon, show, verkleedpartijen, mooipraterij en maskers voorbij? Wie wil ik eigenlijk zijn, wie kan ik zijn, wie moet ik zijn, wat is mijn roeping in deze fase van mijn leven:

voor mij zelf, voor de anderen waartoe ik behoor, voor de kerk, voor de wereld, voor God?

Welnu daar gaat het in de veertigdagentijd om, de vastentijd: tijd van soberheid, ook van gebed en het sparen van wat je niet nodig hebt voor wat en wie armer is dan jij, en tijd van reflectie.

Die veertig dagen beginnen met aswoensdag, waar van de palmpasentakken van het jaar daarvoor as is gebrand, welke op je voorhoofd wordt getekend als een kruisje, als herinnering aan onze kwetsbaarheid en nietigheid. Bedenk dat je een mens bent geschapen naar Gods beeld en gelijkenis, maar tegelijk: stof dat tot stof zal weerkeren, dus vergeet niet je heil bij God te zoeken voor dit leven en voor het leven dat komt.

Overigens voor de cijfermensen onder ons: van die aswoensdag tot pasen is het 46 dagen, dus hoezo 'veertigdagentijd'? Dat is, omdat de zondagen niet worden meegerekend. Ook de vroege kerk had het woord van Jezus wel gehoord dat als de bruidegom er is, er niet gevast wordt. En ja, op de dag van de Heer, de zondag, dan is Hij present in de kerk in Woord en Sacrament, en dan wordt er dus niet gevast. Dus die zes zondagen in deze periode tellen niet mee.

Waar komen dan die veertig dagen vandaan?

Nou ja, uit de Schrift. De evangelielezing voor deze zondag dit jaar spreekt er van. Na zijn doop door Johannes de Doper werd Jezus door de Geest, door het verlangen dichtbij God te zijn, naar de woestijn gevoerd. De plek van de leegte, de plek van de stilte. Maar ook de plek van de schaarste, met weinig genoeg nemen. En Hij verbleef daar veertig dagen, lezen we daar. Hij leefde daar te midden van de wilde dieren en engelen zorgden voor Hem, lezen we dan ook (Marcus 1:12-13).

Dat klinkt heel aandoenlijk, haast romantisch. Maar ik laat niet voor niets nog even één zinnetje weg. Als je weet dat het evangelie naar Marcus bedoeld was voor christenen die voor het eerst met vervolgingen van doen hadden, en wat was er leuker in de grote stadions van Rome, dan gladiatoren – lees: weggelopen slaven, opgepakte dissidenten, te laten vechten met leeuwen en beren, met stieren en tijgers, of: die dieren gewoon te keer te laten gaan tegen een stel vrouwen en kinderen. Kunnen wij ons niet veel meer bij voorstellen, hoewel, in hoeverre zijn de slachtingen in onze wereld niet in onze huiskamers op onze grote schermen haast een soort theater waarnaar we hoofdschuddend zitten te kijken? En daarna gaan we over tot de orde van de dag, moet ook wel. Maar je kunt je voorstellen, dat die vervolgte christenen wel iets gevoeliger waren voor de mededeling dat Christus zich tussen de wilde dieren bevond. De wilde dieren zaten echt niet poeslief om Jezus geschaard aan het ontbijt of bij het avondeten, dat vanuit de hemel door engelen werd geserveerd. Nee: het is de tijd dat Hij door de Satan, door de Duivel op de proef werd gesteld. Dat ook Hij moet strijden om het Kwaad te weerstaan.

Die veertig, die gaat dan natuurlijk terug op de veertig jaar in de woestijn van het Godsvolk voorafgaand aan het Beloofde Land. Tijd van beproeving, inkeer, voorbereiding. Zo begint Jezus roeping, na zijn doop, met veertig dagen in de woestijn.

Zo begint ook dit jaar ons nieuwe begin, feest van de verrijzenis, feest van de opstanding, feest van het Licht en het Leven, feest van Pasen met veertigdagem tijd van inkeer, beproeving en voorbereiding. En dan gaan we met Jezus mee, als het ware door alles heen, tot en met de dood die Hij sterft aan het kruis.

Tijd van inkeer: bidden, vrijgevigheid en vasten: Wie ben ik voor God, en wie is God voor mij, waar vind ik de diepste motivatie en richting voor mijn leven? Wie ben ik in mijn omgeving? Wie ben ik zelf, als alle franje er niet meer toe doet?

Welnu, dat is ook precies de boodschap waar Jezus de wereld mee in trok na die veertig dagen: Dit is wat Hij zei: De tijd is aangebroken, het Koninkrijk van God is nabij, kom tot inkeer en hecht geloof aan dit goede nieuws (Marcus 1:15).

Kom tot inkeer. Even voor de goede orde: het is geen oproep tot psychologische, spirituele of vrome navelstaarderij: alsof je op je zelf wordt teruggeworpen: geloof ik wel genoeg, doe ik het wel goed genoeg, ben ik wel liefdevol genoeg, kom ik wel genoeg tot leegte en stilte, doe ik wel genoeg aan God, leegf ik wel bewust genoeg enzovoort. Mensen kunnen daar vanuit verlangen of vanuit angst soms erg mee zitten.

Maar wel is het een oproep tot gelovig realisme. Die is echter ingebed in de komst van Jezus, die is ingebed in de komst van het Koninkrijk. In de kerk word je nu in de veertigdagentijd niet op je zelf teruggeworpen, maar word je uitgenodigd eerlijk te zijn met je zelf, met de wereld en met God, vanuit het 'ja' van God dat over ons leven wordt uitgesproken. We gaan met Jezus mee door deze veertigdagen. We gaan niet alleen.

En ja, Hij maakte mee, wat wij ook meemaken: de verleidingen, de stoorzenders. Satan betekent: tegenstander. Duivel betekent de verwarringstichter. God heeft zeker wel tegen jullie gezegd dat... maar geloof die God maar niet hoor, want Hij is alleen maar bang dat jullie op zijn stoel gaan zitten ... Horen we dat al niet in het verhaal van Adam en Eva in de tuin van Eden?

Niet voor niets leert Jezus ons precies in Matteüs 6 waar het ging over de aalmoezen, het bidden en het vasten, het Onze Vader, met daarin opgenomen: leidt ons niet in verzoeking maar verlos ons van de Boze.

Ja zoek maar eens de woestijn, de leegte, de stilte, het kan je goed doen, de binnenkamer, het strand, de wandeling, de bergen, de bezinning, de inkeer, maar realiseer je dat dan ook wel degelijk jouw demonen kunnen opspelen. Die we graag maar wegstoppen, er overheen leven, of al te gemakkelijk ons er toch door laten bepalen. Onze zwaktes, onze angsten, onze begeerten, waarop wordt ingespeeld. *Be real*. Nogmaals: durf eerlijk naar je zelf en je relaties te kijken, tegen de achtergrond van Gods roeping voor jouw leven, tegen de achtergrond van wat God door Jezus in jouw leven wil neerleggen, geloof, hoop, liefde.

In de brief van Petrus schrijft Petrus precies waartoe Jezus verscheen. Ook aan christenen in de verdrukking, Marcus en Petrus staan dichtbij elkaar: hoe verleidelijk is het dan om het bijltje van het geloof, van de zoektocht in een leven met God, erbij neer te gooien.

Hij schrijft: besef dat ook Christus, die nog wel de Rechtvaardige was, geleden heeft, geworsteld en gestreden heeft met zijn roeping, met de macht van het kwaad, met de verleidingen van de stoorzenders, maar dat Hij geleden heeft voor de zonden van onrechtvaardigen, zoals wij vaak zijn, om ons voor eens en voor altijd bij God te brengen (1 Petrus 3:18).

En daarmee gebruikt Petrus een uitdrukking waarmee nieuwe dienaren in het heiligdom bij God werden gebracht om daar in hun dienstwerk te worden bevestigd. Zo worden wij tot God gebracht: geroepen om een taak te krijgen in zijn Koninkrijk.

En dan vind je in die brief een vervolg waarin al allerlei elementen zijn te vinden, die we later terug zien komen in de Apostolische Geloofsbelijdenis.

Er is uitlegkundig nog wel veel te doen over de geesten in de gevangenis naar wie Christus gegaan zou zijn, uit de tijden van de zondvloed, de link met Noach en de doop wordt zodoende gelegd. Zijn dat geesten van gestorven ongelovigen of zijn dat de geesten van afgevallen engelen? Ik zou daar zo een half uur uitlegkundig college over kunnen geven, inclusief een kijkje in het geestelijk wereldbeeld waarin de brieven van Petrus, maar ook het bijbelbriefje Judas zijn geworteld, maar dat slaan we over.

De essentie is: Christus heeft de machten overwonnen. God heeft het bijltje er niet bij neergegoid, maar is weer opnieuw begonnen. Dat was met Noach en de regenboog zo, en dat is met Christus, de doop, zijn opstanding en hemelvaart zo.

Dus de oproept klinkt, ook vandaag: de tijd is aangebroken, in en door de komst van Jezus is Gods Koninkrijk nabij gekomen. Stem je daar op af, zet je daar voor in, kom tot inkeer. En hecht geloof aan dit goede nieuws, dat Christus kwam om ons leven te delen, ons nieuw perspectief te bieden, doordat Hij onze zonden op zich nam, en de Machten van het kwaad overwon.

Evangelie van de Heer,
Lof zij U Christus,
Amen

Zingen: Gezang 834 ('Vernieuw Gij mij, o eeuwig licht')